

V Ljubljani, 11. 2. 2022

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

Kotnikova 5

1000 Ljubljana

E-pošta: gp.mgrt@gov.si

Zadeva: Pripombe Gospodarske zbornice Slovenije k Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP), številka IPP: 007-236/2021 in k Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic (ZKUASP), številka IPP: 007-237/2021)

Spoštovani,

dne 1. 2. 2022 sta bila na spletni strani eUprava objavljena predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah, pod evidenco vladnega akta: 2020-2130-0064 (v nadaljevanju: Predlog ZASP) in predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic, pod evidenco vladnega akta: 2020-2130-0065 (v nadaljevanju: Predlog ZKUASP), s katero želi predlagatelj med drugim implementirati Direktivo (EU) 2019/789 Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi pravil glede izvrševanja avtorske in sorodnih pravic, ki se uporabljajo za določene spletne prenose radiodifuznih organizacij in retransmisije televizijskih ter radijskih programov (v nadaljevanju: Direktiva 2019/789), Direktivo Sveta 93/83/EGS z dne 27. septembra 1993 o uskladitvi določenih pravil o avtorski in sorodnih pravicah v zvezi s satelitskim radiodifuznim oddajanjem in kabelsko retransmisijo (Direktiva 93/83) in Direktivo (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in sveta o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in spremembi direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES (v nadaljevanju: Direktiva 2019/790).

Združenje za informatiko in telekomunikacije in Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev, ki delujeta v okviru Gospodarske zbornice Slovenije, s tem dokumentom podajata pripombe na Predlog ZASP in Predlog ZKUASP.

Ob tem navajamo, da se ne strinjamo s predlogom pripravljavca besedila predloga zakonov, da naj se zakona v Državnem zboru RS sprejemata po nujnem postopku. Nedemokratično je, da bi tako pomemben zakon, ki bo vplival na številne gospodarske in negospodarske panoge ter praktično na vse prebivalce Republike Slovenije, Državni zbor sprejemal po nujnem postopku, saj se s tem nedopustno omejuje vsebinsko poglobljena razprava o njegovi vsebini.

V zvezi z vsebinskimi pripombami na predloga zakona želimo uvodoma izpostaviti, da Predlog ZASP in Predlog ZKUASP po njuni vsebini močno presegata golo implementacijo zgoraj navedenih direktiv. Z ustanavljanjem (pre)številnih novih pravic povzročata večkratno plačilo za enkratno uporabo iste vsebine, ki jo operaterji in nekateri drugi ponudniki storitev zagotavljamo končnim uporabnikom (prebivalcem Republike Slovenije), čeprav nobena od zgoraj omenjenih direktiv ne zahteva ustanavljanja tovrstnih novih (poplačilnih) pravic. Morebiten sprejem in implementacija predlagane zakonodaje bo v končni obliki neizogibno povzročil znatne podražitve storitev, ki jih zagotavljajo operaterji in drugi ponudniki podobnih storitev, kar bo posledično obremenilo potrošnike. Poleg tega predloga zakona rušita uveljavljene sisteme urejanja pravic, saj bistveno preširoko določata krog pravic, ki naj bi se po novem upravljale kolektivno preko kolektivnih organizacij.

Sprejem in uveljavitev Predloga ZASP in Predloga ZKUASP z vsebino, kot je bila objavljena dne 1.2.2022, bi v številnih primerih uporabe pomenila neutemeljena dvojna plačila za isto (enkratno) uporabo del. Ker direktivi, ki se s Predlogom ZASP in Predlogom ZKUASP prenašata v slovenski pravni red, ne zahtevata uveljavljanja novih poplačilnih pravic za uporabo del in predmetov sorodnih pravic pri zagotavljanju storitev, ki jih tržijo operaterji, bi zakonodajalec z obravnavanima predlogoma po nepotrebnem znatno dodatno obremenil pomembno gospodarsko panogo in vse končne naročnike, na katere se bodo dodatne obveznosti neizogibno prevalile. Ob tem dodajamo, da je morebitne nove pravice mogoče uvesti na način, ki ne bi obremenil slovenskih operaterjev in potrošnikov.

Glede na navedeno pristojno ministrstvo pozivamo, da Predlog ZASP in Predlog ZKUASP popravi ob smiselnem vsebinskem upoštevanju predlogov zapisanih v nadaljevanju in da sprejem zakona predlaga po rednem zakonodajnem postopku, v katerem bo tako poslancem kot javnosti omogočena široka vsebinska razprava o vsebini zakona, ki poleg imetnikov pravic neposredno zadeva tudi številne gospodarske panoge in prebivalce Republike Slovenije.

Konkretne pripombe k predlogu ZASP in predlogu ZKUASP so zapisane v nadaljevanju dopisa.

Za dodatna pojasnila smo vam na voljo.

S spoštovanjem,

Vladimir Kukovica, direktor, l.r.
Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev

Nenad Šutanovac, direktor, l.r.
Združenje za informatiko in telekomunikacije

mag. Aleš Cantarutti, l.r.
Generalni direktor GZS

I. **PRIPOMBE K PREDLOGU ZASP**

- **Pripombe k 2. členu Predloga ZASP**

Z 2. členom Predloga ZASP, ki spreminja trenutno veljavni 31. člen ZASP, želi predlagatelj Predloga ZASP implementirati 8. člen Direktive 93/83 in 2., 4., 7., 8. in 9. člen Direktive 2019/789. Spremenjeni 31. člen ZASP na novo definira pravico retransmisije kot izključno pravico do sočasnega, nespremenjenega in neskrajšanega nadaljnjega oddajanja prvotno radiodifuzno oddajanih programskih signalov, če to retransmisijo izvaja druga oseba od prvotne RTV organizacije (operater retransmisije), ne glede na to, kako ta operater pridobi od nje programske signale za ta namen. Skladno s tem je operater retransmisije primeroma ponudnik IP TV, ponudnik storitev dostopa do interneta, distributer signala in tudi kabelski operater. Obrazložitev k 2. členu Predloga ZASP navaja, da se s tem členom implementira tudi 7. člen Direktive 2019/789, skladno s katerim lahko države članice uporabijo pravila iz poglavja III Direktive 2019/789 in poglavja III Direktive 93/83 v primerih, kadar prvotni prenos in retransmisija potekata na njihovem ozemlju. Možnost držav članic, da uporabijo enaka pravila za svoje ozemlje v primeru retransmisije televizijskih in radijskih organov, določa tudi uvodna izjava 19 Direktive 2019/789. Če želi predlagatelj Predloga ZASP na tak (širši) način implementirati navedeno direktivo, predlagamo, da se to tudi izrecno določi v predlogu člena Predloga ZASP.

Predlog ZASP v 2. členu določa vsebino 3. odstavka 31. člena ZASP, in sicer izenačuje položaja distributerjev signalov in operaterjev retransmisije, pri čemer ne upošteva tega, da se v skladu z direktivo ne šteje, da distributer signala sodeluje pri dejanju priobčitve javnosti, kadar radiodifuznim organizacijam omogoča zgolj »tehnična sredstva«, kar izhaja iz uvodne izjave 20 Direktive 2019/789. Skladno z uvodno izjavo 20 Direktive 2019/789 sodelovanje radiodifuzne organizacije in distributerja signala v enotnem dejanju priobčitve javnosti ne bi smelo povzročiti skupne odgovornosti na strani radiodifuzne organizacije in distributerja signala za to dejanje priobčitve javnosti. Nadalje, kadar distributerji signalov radiodifuznim organizacijam zgolj omogočajo „tehnična sredstva“ v smislu sodne prakse Sodišča Evropske unije, da bi zagotovile ali izboljšale sprejem radiodifuznega oddajanja, se za distributerje signalov ne bi smelo šteti, da sodelujejo pri dejanju priobčitve javnosti. Ker v Predlogu ZASP navedeni položaji niso kakorkoli opredeljeni, predlagamo, da se 2. člen Predloga ZASP dopolni na način, ki bo ustrezno naslovil te položaje.

Predlagani 3. odstavek 31. člena ZASP nadalje določa, da morata tako RTV organizacija kot tudi operater retransmisije, vsak zase pridobiti dovoljenje imetnikov pravic, ko sodelujeta v tem enotnem dejanju priobčitve javnosti. Slednje predstavlja odmik od določbe 8. člena Direktive 2019/789, ki določa zgolj, da morata RTV organizacija in operater retransmisije pridobiti dovoljenje imetnikov pravic, pri čemer ne določa, da morata to narediti vsak posebej, kot to predlaga predlagatelj zakona. Predlagani 3. odstavek 31. člena naj se spremeni tako, da bo skladen z Direktivo 2019/789.

Iz besedila 2. člena Predloga ZASP v 31/3 členu ZASP ni razumljivo, kakšne so obveznosti RTV organizacije v primeru, da hkrati oddaja program sama neposredno (npr. preko prizemnih anten

ali po internetu) in tudi preko operaterja retransmisije (npr. preko kabelskega omrežja). Iz obrazložitve tega člena pa gre razumeti, da bi po mnenju pripravljalca zakona morala RTV organizacija v tem primeru pridobiti (in plačati) tako pravico radiodifuznega oddajanja, kot tudi pravico radiodifuzne retransmisije. Takšno razumevanje Direktive 2019/789 je nepravilno in bo vodilo v dvojna plačila za oddajanje istega programa istemu občinstvu. Opozarjamo, da 8. člen Direktive 2019/789 določa, da se za RTV organizacijo in distributerja retransmisije šteje, da sodelujeta v enotnem dejanju priobčitve javnosti le v primeru, da RTV organizacija sama sočasno teh nosilnih signalov programa ne prenaša neposredno javnosti. Povedano drugače, če RTV organizacija že sama izvaja oddajanje svojega programa na določeno ozemlje (npr. preko prizemnih anten ali po internetu), potem se ne šteje, da sodeluje tudi pri enotnem dejanju priobčitve javnosti z operaterjem retransmisije. Temu poleg besedila 8. člena Direktive 2019/789 pritrjuje tudi uvodna izjava 21 te direktive, ki določa, da kadar radiodifuzne organizacije prenašajo svoje nosilne signale programa neposredno javnosti, s čimer izvajajo prvotno dejanje prenosa, sočasno pa prenašajo tudi signale drugim hišam s tehničnim postopkom neposrednega oddajanja, na primer za zagotovitev kakovosti signalov za namene retransmisije, so prenosi teh drugih hiš ločeno dejanje priobčitve javnosti od dejanja priobčitve javnosti radiodifuzne organizacije. V takih primerih bi se morala uporabljati pravila o retransmisiji iz Direktive 2019/789 in Direktive 93/83/EGS, kakor jo spreminja ta Direktiva 2019/789. V tem delu je predlog novega 3. odstavka 31. člena ZASP neskladen z Direktivo 2019/789, saj v tem primeru v skladu s točko 21 uvodne izjave Direktive 2019/789 ne velja domneva, da RTV organizacija in operater retransmisije sodelujeta v enotnem dejanju priobčitve javnosti, za katerega morata oba pridobiti dovoljenje imetnikov pravic, temveč so (zgolj) prenosi teh drugih hiš (operaterja retransmisije) ločeno dejanje priobčitve javnosti od dejanja priobčitve javnosti RTV organizacije. Temu, kot rečeno, pritrjuje tudi 8. člen Direktive 2019/789, ki ureja zgolj ti. čisto neposredno oddajanje. Ker gre pri paralelnem neposrednem oddajanju nedvomno za isto javnost in istega uporabnika (RTV organizacijo), ni razumno, da bi RTV organizaciji nalagali pridobitev dvojnega dovoljenja za distribucijo radijskega oziroma televizijskega programa javnosti na določenem območju.

Prenos direktive z odstopanjem od njenega besedila predstavlja resno tveganje postopkov zoper Republiko Slovenijo zaradi neskladnega prenosa direktive, obenem pa lahko vodi do neskladne razlage vsebine zakona s strani nacionalnih organov in sodišč v primerjavi z razlago, ki jo bodo zavzeli organi EU in sodišče EU. Zato menimo, da je besedilo 31. člena ZASP nujno uskladiti z besedilom direktive.

Glede na navedeno predlagamo, da se 2. člen Predloga ZASP spremeni tako, da se glasi:

31. člen se spremeni tako, da se glasi:

»Pravica radiodifuzne retransmisije

31. člen

(1) Pravica radiodifuzne retransmisije je izključna pravica do sočasnega, nespremenjenega in neskrajšanega nadaljnega oddajanja prvotno radiodifuzno oddajanih programskih signalov z

delom, če to retransmisijo izvaja druga oseba od prvotne RTV organizacije (operater retransmisije), ne glede na to, kako ta operater pridobi od nje programske signale za ta namen **in ne glede na to ali prenos prihaja iz ozemlja Republike Slovenije ali druge države članice EU.**

(2) Prvotno oddajanje preko spleta (interneta) se ne šteje za radiodifuzno retransmisijo. Kot radiodifuzna retransmisija pa se šteje retransmisija prek storitve dostopa do interneta, kadar ta poteka v upravljanem okolju, v katerem operater retransmisije zagotavlja varno retransmisijo izključno upravičenim uporabnikom.

(3) Kot radiodifuzna retransmisija po tem členu se šteje tudi priobčitev javnosti, kadar RTV organizacija prvotno in brez dostopa javnosti prenaša svoje programske signale operaterju retransmisije, ki ni RTV organizacija (neposredno oddajanje), ta pa jih retransmitira javnosti. **Šteje se, da RTV organizacija in operater retransmisije pri tem sodelujeta v enotnem dejanju priobčitve javnosti, za katerega morata pridobiti dovoljenje avtorja.**

(4) Kadar RTV organizacija poleg čistega neposrednega oddajanja tudi sama neposredno prenaša svoje programske signale javnosti (paralelno neposredno oddajanje), mora operater retransmisije pridobiti dovoljenje imetnikov pravic za pravico radiodifuzne retransmisije, RTV organizacija pa mora pridobiti dovoljenje imetnikov pravic za pravico radiodifuznega oddajanja.

(5) Šteje se, da distributerji signalov ne sodelujejo pri dejanju priobčitve javnosti, kadar radiodifuznim organizacijam zgolj omogočajo tehnična sredstva, da bi zagotovile ali izboljšale sprejem radiodifuznega oddajanja.«

- Pripombe k 9., 14., 15. in 29. členu Predloga ZASP

Členi 9, 10, 14 in 15 Predloga ZASP spreminjajo 76., 81., 104. in 107. člen ZASP. Z 29. členom Predloga ZASP pa pripravljavec Predloga ZASP določa, da nove pravice ne posegajo v sklenjene pogodbe o prenosu avtorske in sorodnih pravic.

Iz vsebine Predloga ZASP izhaja, da želi pripravljavec Predloga ZASP s sklicevanjem na implementacijo 18. člena Direktive 2019/790 v pravni red Republike Slovenije uvesti številne nove pravice, katerih uvedbo navedena določba direktive ne zahteva. **Dodatne pravice, ki jih v obravnavanih členih predlaga pripravljavec Predloga ZASP, povzročajo dvojno plačilo za enkratno uporabo iste vsebine in bodo v bistvenem delu bremenile prav telekomunikacijske operaterje in posledično končne naročnike.** S tem pa pripravljavec Predloga ZASP dejansko uveljavlja sistem, ki **nesorazmerno in mestoma tudi neprimerno obremenjuje zgolj in samo uporabnike.** S tem tudi izključi možnost uvedbe pravičnejše in sorazmernejše ureditve, da bi obveznost primerne nadomestila naložil naročnikom del oziroma producentom, ki takšna dela naročajo in jih proti plačilu tržijo uporabnikom bodisi neposredno ali preko kolektivnih organizacij ter prejemaajo od uporabnikov nadomestila za njihovo vsakokratno uporabo.

S novim 5. in 6. odstavkom 76. člena ZASP želi pripravljavec Predloga ZASP avtorju podeliti dodatni (novi) neodpovedljivi pravici do primerne nadomestila za vsakokratno uporabo dela v primeru radiodifuzne retransmisije in pri prenosu pravice za priobčitev javnosti v okviru

deljenja vsebin na spletu. Glede na predlagani 76/5 člen ZASP zavezanec za plačilo ni oseba, na katero je avtor prenesel svoje pravice, temveč tretja oseba (uporabnik), ki za uporabo istega dela že plača nadomestilo za pridobitev izključne pravice radiodifuzne retransmisije avtorju ali osebi, na katero je avtor predhodno prenesel svoje materialne avtorske pravice na dotičnem delu (npr. filmskemu producentu).

Skladno s spremenjenim 81/1 členom ZASP je avtor upravičen do primernega in sorazmernega avtorskega honorarja ali nadomestila. 81/3 člen ZASP dodatno implementira 20. člen Direktive 2019/790 in določa možnost avtorja zahtevati naknadno spremembo pogodbe tako, da se mu določi dodatno, primerno in pravično plačilo, kar se pa (skladno z 81/4 členom ZASP) ne uporablja za skupne sporazume in pogodbe, ki jih sklene kolektivna organizacija ali neodvisni subjekt upravljanja.

Spremenjeni 104. člen ZASP uvaja dodatne pravice do primernega nadomestila avtorja prvotnega dela, ne glede na sklenitev pogodbe o avdiovizualni priredbi, in sicer za vsakokratno radiodifuzno retransmisijo avdiovizualnega dela (nova 4. točka), za vsakokratno priobčitev javnosti avdiovizualnega dela v okviru storitev deljenja vsebin na spletu (nova 5. točka), za vsakokratno priobčitev javnosti avdiovizualnega dela v okviru storitev videa na zahtevo (nova 6. točka), za vsakokratno dajanje na voljo javnosti avdiovizualnega dela, ki ni obseženo s 5. in 6. točko (nova 7. točka). Zavezanec za plačilo tega nadomestila je tisti, ki uporablja delo skladno z na novo določenimi načini, in ne producent, na katerega je avtor prenesel svoje pravice. Spremenjeni 107. člen ZASP uvaja enake dodatne pravice do primernega nadomestila tudi za soavtorje avdiovizualnih del, ne glede na sklenitev pogodbe o filmski produkciji. Zavezanec za plačilo tega nadomestila je tisti, ki uporablja delo skladno z na novo določenimi način, in ne producent, na katerega so soavtorji prenesli svoje pravice. Uvodna izjava 72 Direktive 2019/790 določa, da potreba po varstvu avtorjev in izvajalcev pri podelitvi licence ali prenosu njihovih pravic ne nastane, ko je nasprotna pogodbeni stranka končni uporabnik in ne izkorišča samega dela ali izvedbe, kar bi se na primer lahko zgodilo pri nekaterih pogodbah o zaposlitvi. Takšna potreba (skladno z Uvodno izjavo 82) ne nastane tudi v primerih, ko so avtorji ali izvajalci dovolijo nekomercialno uporabo svojih del na podlagi licenc Creative Commons, zato naj se to izrecno opredeli v 81/5 členu ZASP.

Uvodna izjava 73 Direktive 2019/790 določa, da bi države članice morale imeti možnost izvajati načelo ustreznega in sorazmernega plačila prek različnih obstoječih ali na novo uvedenih mehanizmov, ki bi lahko vključevali kolektivna pogajanja in druge mehanizme, pod pogojem, da so ti mehanizmi skladni z veljavnim pravom Unije. Ob tem 18/2 člen Direktive 2019/790 določa, da se pri izvajanju tega načela lahko upoštevajo tudi načelo pogodbene svobode ter pravično ravnovesje med pravicami in interesi.

Prav ravnovesje med pravicami in interesi bi bilo občutno porušeno v primerih, če bi se Predlog ZASP uzakonil kot je trenutno predvideno, saj v več členih uvaja neupravičeno dvakratno plačevanje iste vsebine – torej poleg primernega in sorazmernega avtorskega honorarja ali nadomestila ob prenosu izključne pravice za radiodifuzno retransmisijo, kot to zahtevajo splošne določbe ZASP (vključno s 81/1 členom ZASP), določa še dodatno primerno nadomestilo (zgolj »primerno«, čeprav Direktiva 2019/790 izrecno vsebuje načelo »primernega in sorazmernega

plačila») za vsakokratno uporabo dela v primeru radiodifuzne retransmisije, vsakokratnega dajanja na voljo javnosti avdio vizualnega dela, ipd. Tako velja izrecno opozoriti, da:

- avtor že pridobi plačilo na podlagi prenosa pravice radiodifuzne retransmisije,
- avtorji prvotnega dela dobijo plačilo že na podlagi pogodbe o avdiovizualni priredbi,
- soavtorji avdiovizualnih del dobijo plačilo že na podlagi pogodbe o filmski produkciji,
- izvajalci že pridobijo plačilo prek deleža nadomestila, ki ga prejme proizvajalec fonograma za javno priobčitev fonograma z njegovo izvedbo,

zato je določitev dodatnih nadomestil, ki naj bi bremenili operaterje, ki so za uporabo teh vsebin že plačali primerno nadomestilo imetniku pravic, neprimerna in očitno nepravilna.

Prav tako je problematično, da pripravljavec zakona takšno ureditev predlaga, brez da bi dodatno predvidel, da bi se posledično morala znižati plačila, ki jih za (vse) pravice producentom in avtorjem že plačujejo uporabniki, ko z njimi sklepajo pogodbe o uporabi avtorskih del. Iz določbe 2. odstavka 29. člena Predloga ZASP izrecno izhaja, da nove pravice ne posegajo v pogodbe o prenosu avtorske ali sorodnih pravic, ki so bile že sklenjene. Z drugimi besedami to pomeni, da bodo morali operaterji in drugi uporabniki vse nove pravice urejati z novimi pogodbami ter povrh vseh dosedanjih pogodb in plačil. **Zaradi tega bodo nove pravice pomenilo direktno neto dodatno obremenitev operaterjev in posledično končnih uporabnikov (naročnikov).**

Kot izhaja iz pripravljalnega gradiva k Predlogu ZASP (str. 139 in 140), se avtor prvotnega dela »kot šibkejša stran v primerjavi s filmskim producentom pogosto ne more dogovoriti za dodatna plačila avtorskega honorarja ali nadomestila od filmskega producenta (poleg enkratnega odkupa vseh pravic), zato ne prejme ničesar tudi, če se njegovo delo pogosto uporablja. Cilj take ureditve je zagotoviti avtorju prvotnega dela, da je udeležen pri prejemanju finančnih sredstev, ki se dosežejo z uporabo avtorskega dela, ki ga je ustvaril.« Iz citiranega besedila izhaja, da se tudi pripravljavec Predloga ZASP zaveda, da je za nastalo prikrajšanje avtorjev in izvajalcev odgovoren izključno naročnik dela (v primeru avdiovizualnega dela je to filmski producent), ki v odnosu do ustvarjalca (avtorja in izvajalca) nastopa kot močnejša pogodbeni stranka. Kljub temu pa je pripravljavec Predloga ZASP v zgoraj navedenih členih Predloga ZASP določil nove pravice avtorja in izvajalca ter z njimi obremenil operaterja, ki ne nosi nikakršne odgovornosti za avtorjevo ali izvajalčevo prikrajšanje. Ukrep, s katerim pripravljavec Predloga ZASP uvaja številne nove pravice v breme operaterja in drugih uporabnikov del in predmetov sorodnih pravic je **nesorazmeren in neprimeren. Zaradi nesorazmerne rešitve, ki jo predlaga pripravljavec Predloga ZASP, bodo posledično nekateri uporabniki s plačili obremenjeni dvakratno oziroma celo večkratno: prvič, ko bodo plačevali za materialne avtorske pravice za uporabo dela prvotnemu avtorju ali producentu, in drugič, ko bodo plačevali še nova nadomestila ustvarjalcem (avtorjem in izvajalcem), ki so že predhodno prejeli plačilo za svoje pravice od naročnika del (npr. producenta).**

Primerno plačilo avtorjem in izvajalcem zagotavlja že določba 81. člena ZASP (njen 1., 3. in 5. odstavek), kot jo spreminja 10. člen Predloga ZASP, ki v celoti implementira določbo 18. člena Direktive 2019/790 s tem, ko določa, da kadar avtor prenese materialne avtorske pravice ali druge pravice avtorja, je upravičen do primernega in sorazmernega avtorskega honorarja ali nadomestila, ter s ti. določbo o uspešnici, ki določa, da kadar je s pogodbo dogovorjen avtorski

honorar ali nadomestilo očitno nesorazmerno nizko v primerjavi z vsemi naknadnimi relevantnimi prihodki, ki izvirajo iz uporabe avtorskega dela, lahko avtor zahteva od sopogodbena ali njegovih pravnih naslednikov, spremembo pogodbe tako, da se mu določi dodatno, primerno in pravično plačilo. Skladno s 4. členom ZASP se te določbe smiselno uporabljajo tudi za sorodne pravice (npr. za izvajalce). **Uvajanje dodatnih pravic, sploh na primeru že ustaljenih sistemov upravljanja pravic, navedena direktiva ne zahteva, zaradi dvojnih plačil za isto vsebino pa to tudi ni ustrezna in pravična rešitev, saj prekomerno posega v interese uporabnikov (operaterjev in končnih potrošnikov).**

Rešitve, ki jih predlaga pripravljavec Predloga ZASP, so po našem mnenju nepremišljene in v neposrednem nasprotju z razlogi, s katerimi jih pripravljavec Predloga ZASP utemeljuje. Pripravljavec predloga zakona pri členih 9, 14 in 15 (in tudi pri členu 18) Predloga ZASP, ki vsi uvajajo nove poplačilne pravice avtorjev in izvajalcev, pojasnjuje, da predlagana rešitev predstavlja eno izmed možnih mehanizmov za implementacijo 18. člena Direktive 2019/790, saj avtor oz. izvajalec v takem primeru prenese svoje izključne materialne avtorske pravice na drugo osebo, ki tako pridobi pravice do prepovedi uporabe avtorskega dela, vendar obdrži neodpovedljivo pravico, da prejme nadomestilo za uporabo avtorskega dela, ki ga je ustvaril. Po stališču pripravljavca Predloga ZASP je primer takšne obstoječe ureditve tudi določba prvega odstavka 5. člena Direktive 2006/115/ES. Pripravljavec Predloga ZASP pa pri tem ne upošteva, da je Republika Slovenija navedeno določbo Direktive 2006/115/ES, na katero se sklicuje, implementirala na način, da je obveznost plačila primernega nadomestila naložila producentu, ki je v največji meri odgovoren za slabši pogajalski položaj in posledično slabši finančni izplen avtorjev in izvajalcev, ne pa drugim uporabnikom del, ki od producenta proti plačilu pridobivajo pravico do nadaljnje uporabe del pri njihovi dejavnosti (v primeru pravice najema so to npr. videoteke, ki dajejo videokasete in druge videogramne potrošnikom v najem). Takšna rešitev na primeru pravice dajanja v najem, na katero se sklicuje pripravljavec Predloga ZASP, izhaja iz veljavnega ZASP, in sicer je konkretizirana v določbah tretjega odstavka 104. člena ZASP, četrtega odstavka 107. člena ZASP, drugega odstavka 123. člena ZASP in drugega odstavka 124. člena ZASP. V skladu z navedenimi členi ZASP ima upravičenec (avtor ali izvajalec) pravico do primernega nadomestila od producenta (tj. naročnika del, s katerim je v pogodbenem odnosu) za prenos pravice dajanja v najem, ki jo od avtorja in izvajalca pridobi producent kot naročnik in jo v nadaljevanju trži uporabnikom (npr. videotekam) na trgu. To pomeni, da rešitev iz členov 9, 14, 15 in 18 Predloga ZASP, po kateri bi bili operaterji zavezani za plačilo primernega nadomestila avtorju in izvajalcu, ne pa producent kot naročnik dela, brez utemeljenega razloga odstopa od koncepta ZASP, ki je v bistveno podobnih primerih (npr. pri implementaciji Direktive 92/100/EGS in Direktive 2006/115/ES v členih 104, 107, 123 in 124 ZASP) razumno in upravičeno določil, da je zavezanec za plačilo primernega nadomestila producent kot naročnik dela.

Zato v primeru uvajanja novih pravic **predlagamo, da se navedeni členi spremenijo tako, da bo zavezanec za plačilo primernega nadomestila producent, ki je naročnik dela in na katerem je odgovornost, da ustvarjalcu (avtorju in izvajalcu) zagotovi primerno nadomestilo za vsakokratni prenos pravice radiodifuznega oddajanja, dajanja na voljo javnosti in v drugih primerih uporabe, ki ji opredeljuje Predlog ZASP v obravnavanih členih.** Na ta način bo obveznost plačila primernega nadomestila avtorju in izvajalcu bremenila osebo, ki je naročnik

dela in ki z avtorjem in izvajalcem neposredno dogovarja pogoje za sodelovanje pri stvaritvi dela. Rešitev, ki jo alternativno predlagamo, upošteva, da producent kot naročnik dela od avtorja in izvajalca pridobi vse avtorske in sorodne pravice, ki jih v nadaljevanju odplačno odsvoji uporabnikom (npr. kabelskim operaterjem) in s tem pridobiva prihodke za vsakokratno uporabo dela. Prav tako s pridobitvijo vseh materialnih in drugih pravic od avtorjev in izvajalcev producent postane upravičenec do nadomestila, ki jih za posamezne načine uporabe od uporabnikov (npr. kabelskih operaterjev) poberejo kolektivne organizacije. Tako ne bi bila sorazmerna in pravična rešitev pripravljalca Predloga ZASP, po kateri bi producent participiral na vseh navedenih prihodkih, po drugi strani pa ne bo imel obveznosti, da avtorjem in izvajalcem zagotovi plačilo primerne nadomestila za vsakokratno uporabo dela v skladu z 18. členom Direktive 2019/790. Nazadnje želimo tudi opozoriti, da kot producenti, katerih breme naj bi z uveljavitvijo spornih določb iz Predloga ZASP prevzeli operaterji, praviloma nastopajo velike RTV organizacije in mednarodne producerske hiše (Netflix ipd.), ki z avtorji in izvajalci dogovarjajo pogoje za stvaritev njihove lastne produkcije. Namesto da se breme novih pravic želi prevaliti na operaterje v obliki dvakratnega plačila za enkratno uporabo iste vsebine, bi moral zakonodajalec zavezati producente, da pravičen del prihodkov, ki jih pridobivajo s prodajo del za nadaljnjo uporabo, namenijo avtorjem in izvajalcem.

Iz zgoraj navedenih razlogov predlagamo:

- **da se 9. člen Predloga ZASP spremeni tako, da se glasi:**

9. člen

V 76. členu se za četrtem odstavkom doda novi peti odstavek, ki se glasi:

»(5) Pri prenosu pravic za priobčitev javnosti v okviru storitev deljenja vsebin na spletu (163.c člen) avtor obdrži pravico do primerne nadomestila za vsakokratno uporabo dela v primeru priobčitve javnosti v okviru storitev deljenja vsebin na spletu. Tej pravici se avtor ne more odpovedati, razen če je za namene poučevanja ali znanstvenega raziskovanja s prosto licenco prenesel pravice za uporabo dela.«

- **da se 14. člen Predloga ZASP spremeni tako, da se glasi:**

14. člen

V 104. členu se v tretjem odstavku na koncu 3. točke pika nadomesti s podpičjem in doda nova 4. točka, ki se glasi:

»4. pravico do primerne nadomestila za vsakokratno priobčitev javnosti avdiovizualnega dela v okviru storitev deljenja vsebin na spletu.«

- da se 15. člen Predloga ZASP spremeni tako, da se glasi:

15. člen

V 107. členu se v četrtem odstavku na koncu 3. točke pika nadomesti s podpičjem in doda nova 4. točka, ki se glasi:

»4. soavtorji pravico do primernega nadomestila za vsakokratno priobčitev javnosti audiovizualnega dela v okviru storitev deljenja vsebin na spletu.«

Podrejeno zgornjim predlogom, tj. v primeru, da bi se v spremenjenih členih 76, 104 in 107 ZASP dodajale še dodatne pravice avtorjev do primernega nadomestila, pa kot alternativno rešitev predlagamo, da se po vzoru implementacije prvega odstavka 5. člena Direktive 2006/115/ES tudi v tem primeru določi, da ima (so)avtor pravico do nadomestila od sopogodbenika, na katerega je prenesel svoje pravice (oz. v primeru sprememb 104. in 107. člena ZASP pravico do nadomestila od filmskega producenta za vsako novo oz. dodatno poplačilno pravico). Le na tak način morebitne nove poplačilne pravice ne bodo prekomerno obremenile operaterjev in končnih uporabnikov (potrošnikov). **Poleg tega pa bi takšna rešitev še predstavljala pravično ravnovesje med pravicami in interesi**, saj so producenti pretežno velike in finančno močne družbe (npr. Netflix, Pop TV d.o.o., Fox, Disney...), od katerih gre upravičeno pričakovati in zahtevati, da bodo (so)avtorjem in izvajalcem za njihovo delo plačali primerno nadomestilo, vključno z deležem pri nadaljnjih prenosih in uporabah priobčitve javnosti teh del (npr. ob prenosih pravice na operaterje, ki RTV organizacijam plačujejo nadomestila za vsakokratno retransmisijo in dajanje na voljo javnosti njihovih programov ter ponujanje videa na zahtevo). Producenti so praviloma najmočnejši člen v ustvarjalni verigi, vse pogosteje pa kot producenti nastopajo tudi izdajatelj TV programov (npr. Pop TV d.o.o.) ali distributer vsebin (npr. Netflix), ki jih obveznost primernega plačila avtorjem in izvajalcem za vsakokratno uporabo dela ne bi znatno obremenilo, saj bi se takšna obveznost izvedla dogovorom (pogodbo) med izvajalcem in producentom.

S tem, ko bi zakonodajalec zavezal producente k pravičnemu plačilu avtorjem in izvajalcem z generalno klavzulo iz 81/1 člena ZASP oziroma bi morebitne dodatne poplačilne pravice do primernega nadomestila uveljavil v breme producentov kot naročnikov del (z izjemo pravice deljenja vsebin na spletu, ki je nova pravica), bi upošteval tudi napotilo iz 2. odstavka 18. člena Direktive 2019/790, ki določa, da pri izvajanju načela primernega in sorazmernega plačila v nacionalnem pravu države članice lahko prosto uporabljajo različne mehanizme in upoštevajo načelo pogodbene svobode ter pravično ravnovesje med pravicami in interesi.

- Pripombe k 11. členu Predloga ZASP

11. člen se spremeni tako, da se glasi:

»Evidenca prihodka in poročanje

82. člen

(1) Če je avtorski honorar ali nadomestilo dogovorjeno ali določeno v odvisnosti od doseženega prihodka pri uporabi dela, mora uporabnik dela voditi ustrezne knjige ali drugo evidenco, iz katere je mogoče ugotoviti, kakšen prihodek je bil dosežen. Uporabnik dela mora omogočiti avtorju vpogled v te knjige ali evidenco.

(2) Uporabnik dela, ki je od avtorja proti plačilu pridobil materialne avtorske pravice ali druge pravice avtorja, vodi ustrezne knjige ali drugo evidenco tako, da lahko zadosti obveznosti poročanja avtorju. Uporabnik dela hrani tudi kontaktne podatke o osebah, ki so od njega z nadaljnjim prenosom pravic proti plačilu pridobile pravice za uporabo dela (priimek, ime in naslov oziroma firmo in sedež, telefon, elektronski naslov).

(3) Uporabnik dela vsaj enkrat letno avtorju na njegovo zahtevo pošlje posodobljeno, relevantno in celovito poročilo, ki, **kadar je takšne podatke ob upoštevanju posebnosti vsakega sektorja mogoče ugotoviti z razumnimi sredstvi**, vsebuje:

1. vse načine uporabe dela;
2. vse prihodke, dosežene z uporabo dela, vključno s prihodki iz trženja blaga ali storitev, ki vsebujejo to delo;
3. avtorski honorar ali nadomestilo, ki pripada avtorju.

(4) Kadar je uporabnik dela z nadaljnjim prenosom pravic proti plačilu pridobil pravice za uporabo dela, lahko avtor od te osebe zahteva informacije iz prejšnjega odstavka, če jih nima njegova prva pogodbená stranka. Na zahtevo avtorja mu njegova prva pogodbená stranka pošlje kontaktne podatke oseb, ki so z nadaljnjim prenosom pravic od prve pogodbene stranke proti plačilu pridobile pravice za uporabo dela (priimek, ime in naslov oziroma firmo in sedež, telefon, elektronski naslov).

(5) Obveznost poročanja iz tretjega oziroma četrtega odstavka tega člena se nanaša na obdobje dejanske uporabe dela za doseganje gospodarske koristi.

(6) Določbe tretjega oziroma četrtega odstavka tega člena se ne uporabljajo, če prispevek avtorja glede na celotno delo ni znoten oziroma ima majhen vpliv na celotno delo, razen če avtor dokaže, da potrebuje podatke za spremembo pogodbe po tretjem odstavku prejšnjega člena.

(7) Če obveznost poročanja iz tretjega oziroma četrtega odstavka tega člena ni sorazmerna glede na prihodke, dosežene z uporabo dela, se obveznost poročanja omeji na vrste in stopnjo informacij, ki jih je v takih primerih mogoče razumno pričakovati.

(8) Določbe tega člena se ne uporabljajo za skupne sporazume in pogodbe, ki jih sklene kolektivna organizacija ali neodvisni subjekt upravljanja v skladu z zakonom, ki ureja kolektivno upravljanje avtorske in sorodnih pravic.

(9) Pogodbena določila, ki v škodo avtorja nasprotujejo določbam tega člena, so nična.«.

- **Pripombe k 12. členu Predloga ZASP**

12. člen Predloga ZASP spreminja trenutno veljavni 82. člen ZASP in implementira 19. in 23. člen

Direktive 2019/790. Obveznost poročanja o prihodkih je zastavljena bistveno preširoko, saj ne upošteva *posebnosti vsakega sektorja*, kot to določa 1. odstavek 19. člena Direktive 2019/790, posledično pa ne upošteva številnih primerov, ko se prihodka z uporabo posameznega dela ne da ugotoviti z razumnimi sredstvi (npr. uporaba posameznega filma pri dejavnosti razširjanja televizije kabelskega operaterja) in primere, ko dajalec licence oz. pravic ni v podrejenem položaju in posledično ni potrebe po dodatni zaščiti v odnosu do uporabnikov (npr. RTV organizacije).

- **Pripombe k 18. členu Predloga ZASP**

18. člen Predloga ZASP spreminja trenutno veljavni 122. člen ZASP, in sicer poleg nomotehničnih popravkov (besedna zveza "javna priobčitev" se nadomesti s "priobčitev javnosti") v drugem odstavku določa novo neodpovedljivo pravico izvajalca do primernega nadomestila za vsakokratno radiodifuzno oddajanje ali kakšno drugo obliko javne priobčitve videograma s svojo izvedbo. Kot zavezanec za plačilo je določen uporabnik. 18. člen Direktive 2019/790, na katerega se pripravljavec Predloga ZASP v zvezi s tem členom sklicuje, državam članicam ne nalaga ustanovitve te (nove) pravice. Predlog ZASP tudi v tem delu torej presega implementacijo Direktive 2019/790, pri čemer posledično uzakonitev nove pravice izvajalcev v primeru javne priobčitve videograma tudi ni bila predmet predhodne javne razprave z zainteresiranimi deležniki, zaradi česar predlogu 122. člena v tem delu ostro nasprotujemo.

Pripravljavec zakona tako pod pretvezo implementacije 18. člena Direktive 2019/790 uvaja novo pravico do nadomestila za izvajalce. Izvajalci sicer že imajo možnost, da izpogajajo primeren honorar oziroma nadomestilo ob sklenitvi pogodbe s producentom. Predlagatelj zakona ne navede nikakršnih konkretnih razlogov, zakaj bi izvajalec moral pridobiti še dodatno primerno nadomestilo, s čimer bi dejansko bil vsaj dvakratno plačan. Tudi primerjalnopravno gledano velja izpostaviti, da izvajalci pridobijo pravico do tovrstnega nadomestila (in še to zgolj v primeru radiodifuzne retransmisije) v manjšini držav članic EU¹. Dodatno naj izrecno izpostavimo, da Republika Slovenija še ni ratificirala Pekinške pogodbe o avdiovizualnih izvedbah, ki vzpostavlja navedeno pravico, zaradi česar je uzakonitev navedene pravice brez družbene razprave in tehtanja vseh interesov najmanj preuranjena.

Zato predlagamo,

da se 18. člen Predloga ZASP spremeni tako, da se glasi:

18. člen

122. člen se spremeni tako, da se glasi:

»Pravica do deleža nadomestila pri priobčitvi javnosti fonograma

¹ Performers' Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement, Updated Version, AEPO-ARTIS Association of European Performers' Organisations, 2009, https://www.ipf.si/media/1078/aepo-artis-study-update_200912.pdf, str. 30-31,

122. člen

(1) Izvajalec ima pravico do deleža na nadomestilu, ki ga prejme proizvajalec fonograma za priobčitev javnosti fonograma z njegovo izvedbo.

(2) Izvajalec se pravici po tem členu ne more odpovedati.«

Če bo kljub zgoraj predstavljenim razlogom s Predlogom ZASP uveljavljena pravica do nadomestila za izvajalce za primer priobčitve javnosti videograma, predlagamo, da je zavezanec za plačilo primerne nadomestila filmski producent, in sicer iz dveh razlogov: prvič zato, ker je takšna sistematika ZASP, vključno s primerom plačevanja primerne nadomestila izvajalcem s strani proizvajalca fonogramov iz prvega odstavka 122. člena ZASP, ter v drugih primerih, kot razlagamo zgoraj, in drugič zato, ker so producenti pretežno velike in finančno močne družbe (npr. Netflix, Pop TV d.o.o., Fox, Disney...), od katerih gre upravičeno pričakovati in zahtevati, da bodo izvajalcem v avdiovizualnih delih za njihovo delo plačali primerno nadomestilo, vključno z deležem pri nadaljnjih prenosih in uporabah priobčitve javnosti teh del (npr. ob prenosih pravice na operaterje, ki RTV organizacijam plačujejo nadomestila za vsakokratno retransmisijo njihovih programov). Producenti so praviloma najmočnejši člen v ustvarjalni verigi, vse pogosteje pa kot producenti nastopajo tudi izdajatelj TV programov (npr. Pop TV d.o.o.) ali distributer vsebin (npr. Netflix), ki jih obveznost primerne plačila avtorjem in izvajalcem za vsakokratno uporabo dela ne bi znatno obremenilo, saj bi se takšna obveznost izvedla dogovorom (pogodbo) med izvajalcem in producentom. S tem pa bi zakonodajalec upošteval tudi napotilo iz 2. odstavka 18. člena Direktive 2019/790, ki določa, da pri izvajanju načela primerne in sorazmerne plačila v nacionalnem pravu države članice lahko prosto uporabljajo različne mehanizme in upoštevajo načelo pogodbene svobode ter pravično ravnovesje med pravicami in interesi.

- Pripombe k 47. b členu Predloga ZASP

Predlog ZASP 2021 je izjemo za namen pouka na daljavo v slovenski pravni red vnašal kot zakonito licenco, pri čemer je imetnik pravic upravičen do prejema nadomestila za tovrstno uporabo avtorskih del, in je iz te izjeme izvzemal učna gradiva v celoti. Iz predloga 2021 izhaja, da je bila taka ureditev predvidena z namenom zagotovitve, da nova vsebinska omejitev avtorske in sorodnih pravic ne posega prekomerno in nesorazmerno v položaj imetnikov pravic, saj bodo zaradi posega v njihove izključne pravice (znižane na raven zakonite licence) prejeli primerno nadomestilo.

Predlog ZASP 2022 pa je predvideno zakonito licenco zamenjal s prosto uporabo – torej uporabo, ki je dopustna brez prenosa ustrezne materialne avtorske ali sorodne pravice in tudi brez možnosti plačila nadomestila, kar imetnike pravic prikrajša za praktično vsakršno možnost razpolaganja s svojim delom. Obenem pa je predlog ZASP 2022 v izjemo pouka na daljavo vključil celo učbenike, delovne zvezke in vadnice, torej učno gradivo, ki je prvotno namenjeno za uporabo pri poučevanju. Utemeljitev navedene spremembe ureditve je v predlogu izjemno skopa in ne pojasni pravzaprav ničesar. Navedeno je namreč le to, da se je predlagatelj za tovrstno ureditev odločil zaradi »upoštevanja ciljev in politik različnih resorjev«. Predlagatelj z

ničemer ni pojasnil, kateri cilji in politike katerih resorjev naj bi upravičile tako drastično spremembo ureditve vsebinske omejitve izključnih pravic.

Takšna pavšalna kratka obrazložitev pri tako korenitem posegu v ustavno zavarovano avtorsko pravico je nesprejemljiva. Predlagatelj se sicer pri uvedbi izobraževalne izjeme sklicuje na ustavno pravico do izobrazbe, pri tem pa očitno ne upošteva, da je poseg v eno ustavno pravico v imenu druge ustavne pravice dopusten le ob upoštevanju načela sorazmernosti ukrepa. Predlagatelj je z novim predlogom izključne pravice znižal na najnižjo možno raven, kar bi bilo dopustno le ob tehtni presoji, ali je tak poseg še legitimen, ustavno dopusten, nujen, primeren in sorazmeren zaradi doseganja konkretno določenih ciljev. Zakaj je predlagatelj opustil svojo utemeljitev, da je zakonita licenca najprimernejša oblika implementacije izjeme za namen ponazoritve pri pouku na daljavo (v predlogu ZASP 2021), ni razvidno.

Predlagatelj je s tako spremembo povsem obšel tudi namene in cilje direktiv EU. Tako iz ene ključnih *uvodnih določb Direktive 2019/790 izhaja, da je »cilj izjem in omejitev iz te direktive doseči pravično ravnovesje med pravicami in interesi avtorjev in drugih imetnikov pravic na eni ter uporabnikov na drugi strani. Uporabijo se lahko samo v določenih posebnih primerih, ki niso v nasprotju z normalnim izkoriščanjem del ali drugih predmetov varstva in ne pomenijo nerazumnega posega v legitimne interese imetnikov pravic. Hkrati v uvodni določbi 21 Direktiva 2019/790 izrecno navaja, da bi države članice »morale pri izvajanju izjeme ali omejitve še naprej imeti možnost, da za različne vrste del ali drugih predmetov varstva na uravnotežen način navedejo delež del ali drugih predmetov varstva, ki se lahko uporabljajo izključno za namen ilustracije pri poučevanju.«*

Prav tako je predlagatelj spregledal, da temeljna sistemska pravila glede izjem in omejitev avtorske pravice ureja Direktiva 2001/29/ES z dne 22. 5. 2001 o usklajevanju določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi (v nadaljevanju »InfoSoc direktiva«). InfoSoc direktiva tako v petem odstavku 5. člena vsebuje splošno pravilo, ki določa, da se izjeme in omejitve avtorske in sorodnih pravic lahko uporabijo le v določenih posebnih primerih, ki niso v nasprotju z normalnim izkoriščanjem dela ali drugega predmeta in ne vplivajo pretirano na legitimne interese imetnika pravice. Iz točke (44) uvodnih določb InfoSoc direktive pa izhaja, da morajo države članice pri uvajanju izjem in omejitev upoštevati povečan ekonomski vpliv, ki ga lahko imajo takšne izjeme in omejitve v kontekstu novega elektronskega okolja. Zato je smiselno, da je obseg določenih izjem in omejitev še bolj omejen, kadar gre za določene nove rabe varovanih del in predmetov sorodnih pravic. Predlagatelj sicer sorazmernost posega v avtorsko in sorodne pravice v predlogu ZASP 2022 skuša omiliti s tem, da je omejil količino reproduciranja in dajanja na voljo javnosti avtorskih del, pri čemer daje izredno ozkogledno za primer reproduciranja strani/odlomkov iz učbenika/delovnega zvezka oz. celotnega učbenika/delovnega zvezka. Predlagatelj se očitno ne zaveda, da sodobna učna gradiva (tudi učbeniki in delovni zvezki) vsebujejo velike količine raznoraznih vrst varovanih del, zlasti interaktivnih elementov, animacij, filmov, 3D-prikazov in podobnih elementov. Za razliko od leposlovnih del se učna gradiva uporabljajo na drugačne načine – simulacije ali animacije so lahko uporabljene na način, ko celotnega tekstovnega dela ni treba kupiti na trgu, nato pa se na spletu le pokaže delovanje določene animacije. Te animacije so za založbe velik finančni zalogaj,

ki ga vlagajo v razvoj ali pa v licenciranje. Pri tem vrednost enega samega takšnega elementa dosega zelo visoke cene na trgu in moramo zanje založniki plačevati precejšnje licenčnine. Imetniki pravic na tovrstnih avtorskih delih (National Geographic, BBC, Medien LB itd.) že sedaj ne kažejo velikega interesa za prodajo svojih delih na slovenskem trgu. Gre za majhen trg, kjer je zaradi majhne količine prodanih gradiv licenčnina bistveno nižja kot v večjih državah. Običajno se namreč licenčnina plačuje v odstotku od prodanih gradiv, ki vsebujejo licencirana avtorska dela. Z upadom prometa gradiv se neposredno zmanjša licenčnina, ki jo imetniki pravic prejmejo od založnikov. Za uporabo kakovostnejših prikazov učnega gradiva je treba torej vložiti primerljivo bistveno več finančnih sredstev kot v državah, v katerih je trg večji. Imetniki pravic na kakovostnejših delih že tako niso pripravljene prodati svojih avtorskih del v državo, ki dopušča pretirane posege v njihova dela. Če pa bo prišlo do uveljavitve predloga ZASP 2022, bodo te možnosti za slovenske založnike praktično izničene. Dodatno zmanjšanje licenčnine na opisan način bo zagotovo onemogočilo uporabo tovrstnih elementov v učbenikih, delovnih zvezkih in vadnicah. Kakovostni prikaz z animacijami in podobnimi elementi se bo preselil v »druga učna gradiva«, ki pa bodo (zaradi že omenjene licenčnine) seveda plačljiva. Posledično bodo kakovostna učna gradiva na voljo le tistim, ki si jih bodo lahko privoščili.

Predlagatelj bi moral upoštevati tudi dejstvo, da so učbeniki, delovni zvezki in vadnice, za razliko od leposlovnih del v veliki večini kolektivna avtorska dela, pri ustvarjanju katerih sodelujejo velike avtorske skupine. Vsak od avtorjev prejme za svoje delo plačilo, zaradi česar so stroški stvaritve takšnega dela bistveno višji od stroškov stvaritve leposlovnega dela. Bolj ko želimo, da je neko učno gradivo kakovostno in da vsebuje prispevke več vidnejših avtorjev, da je pregledano s strani velikega števila strokovnjakov (recenzentov in evalvatorjev), da vsebuje kakovostne fotografije in ilustracije ter da ne nazadnje vsebuje tudi interaktivne elemente, višji so stroški. S predlaganimi spremembami bo prišlo do nasprotnega učinka od želenega, saj bo izobraževalni sistem imel na voljo slabša gradiva za popestritev pouka, kot jih ima na voljo sedaj; za izdajanje kakovostnih sodobnih gradiv založniki in drugi imetniki pravic namreč ne bodo več imeli interesa. Nekakovostna učna gradiva nikakor niso in ne smejo biti v javnem interesu Slovenije. Hkrati pa s tem dejansko tudi izničimo učinek, ki ga želi MGRT doseči s posegom v avtorske pravice na učbenikih, delovnih zvezkih in vadnicah – torej kakovostna izobrazba za vse. Kakovostno izobrazbo si bodo tako lahko privoščili le še učenci iz premožnejših družin, s čimer bo prišlo do nepotrebnega poglobljanja družbene neenakosti otrok. Pri navedenem je bilo spregledano tudi dejstvo, da učna gradiva, kot so učbeniki, delovni zvezki, vadnice ipd., ne morejo biti le podpora kurikulumu, saj ti sledijo in so razviti prav na osnovi učnih načrtov. Poleg tega sodobna učna gradiva predstavljajo celovite digitalne enote, ki se jih ne da razčlenjevati in ne morejo biti kot dopolnilo (ilustracija) pri poučevanju, ampak so osnovno gradivo. Poseg v gradiva na način, da se uporablja le njihove dele, lahko izniči celoten njihov namen in želeni učinek.

Zato ponovno poudarjamo, da nas kot izdajatelje učnih gradiv skrbi predvsem to, da bi prišlo do situacije, ko bi se šole ne odločale za nakup učnih gradiv posamezne založbe v celoti (to se dogaja že sedaj) in bi v primeru uveljavitve predloga ZASP 2022 brezplačno uporabljale učna gradiva različnih založb ter tako zadostile doseganju učnih ciljev. S tem bi prišlo do korenitega posega v naše pravice, ki bi predstavljal nepopravljivo finančno škodo, saj bi se lahko tako uporabljena gradiva uporabljalo kot popoln nadomestek učnih gradiv, ki zahtevajo ogromne investicije. Glede na uvodno izjavo št. 21 Direktive 2019/790- je namen določb 5. člena te direktive obogatiti učni program z drugimi gradivi in ne uničenje trga založništva učnih gradiv, v

kar lahko po naši oceni vodi preširoka interpretacija te izjeme v predlogu ZASP 2022.

Prepričani smo, da je bil prvotni predlog 47.b člena predloga ZASP 2021 bistveno bolj primeren, saj je iz uporabe izvil učbenike, delovne zvezke, vadnice in druga učna gradiva, ki so namenjeni predvsem za uporabo pri pouku, če so ustrezne licence za tak način uporabe enostavno na voljo na trgu in lahko dostopne in vidne izobraževalnim ustanovam. Domnevno težavno pridobivanje licenc za tak način uporabe nikakor ne more biti prepričljiv razlog zato, da se dovoli prekomerna brezplačna uporaba učnih gradiv. Že sedaj ima prav vsak učbenik ali primerek učnega gradiva na vidnem mestu označeno, kdo je imetnik pravic, torej kdo je tisti, ki lahko podeli licenco. V obeh predlogih zakona pa je ponudnikom licenc (torej imetnikom pravic) dodano naložena obveznost, da objavijo pogoje uporabe na svoji spletni strani in o tem še posebej obvestijo reprezentativno združenje izobraževalnih ustanov in ministrstvo, pristojno za šolstvo. Ob dejstvu, da je v Sloveniji založnikov učnega gradiva malo (manj kot deset), bi bila sklenitev ustreznih licenc za želeno uporabo učnih gradiv pri pouku na daljavo vse prej kot težavna. Pri presoji učinkov novih omejitev avtorskih pravic je treba upoštevati tudi dejstvo, da je slovenski učbeniški trg zelo majhen zaradi specifične ureditve učbeniških skladov, ki je drugje v Evropi ne poznajo. V Sloveniji je nabava učbenikov že tako omejena, ker poteka prek učbeniških skladov šol – te učno gradivo nabavijo za vse učence, ki potem gradivo uporabljajo mnogo let. Učenci si namreč izposojajo učbenike brezplačno, pri čemer se iste učbenike uporablja najmanj 5 let zaporedoma, saj šole ne nabavljajo novih učbenikov vsako šolsko leto, ampak le nadomestijo tiste, ki se uničijo ali izgubijo. Založniki in avtorji od tovrstne izposoje njihovih del ne prejmejo nikakršnega nadomestila, kot ga npr. avtorji prejmejo od izposoje v knjižnicah, zato so že zaradi tega oškodovani. Za obnovo gradiva iz učbeniških skladov, ki pretežno predstavlja nadomeščanje obrabljenih učbenikov in le v redkih izjemah menjavo naslova, se tako letno porabi približno 2 milijona evrov, medtem ko slovenski učbeniški trg predstavlja vrednost 15 milijonov evrov – torej se za učbeniške sklade letno dokupi le 14 % novega gradiva. Z dodatnim omejevanjem pravic, kar bo omogočalo nenadzorovano brezplačno uporabo (delov) učbenikov in drugega učnega gradiva, pa bo razlogov za nakup učbenikov in drugega učnega gradiva še manj. V Sloveniji je zelo omejen tudi trg delovnih zvezkov, saj delovne zvezke uporablja samo 40 % slovenskih učencev in dijakov, učitelji pa se še vedno poslužujejo večinoma prepisovanja v navadne zvezke, fotokopiranja strani iz delovnih zvezkov in formiranja lastnih delovnih listov, pri čemer pogosto prihaja do protipravne uporabe avtorskih del. Po analizah iz tujine je razvidno, da se v šolah reproducira predvsem učbeniška gradiva, vendar avtorji in založniki iz tega naslova prejema le minimalna nadomestila, ki so nesorazmerna z obsegom dejanske uporabe. Uporabnikom dodatno omogočiti še brezplačno uporabo teh del, ki jih uporablja že tako zelo ozek segment populacije učencev, je nekaj povsem drugega kot omogočiti uporabo majhnega koščka literarnega dela. Poslovna škoda, ki jo bodo utrpeli založniki učnih gradiv v primeru sprejetja predlaganih sprememb ZASP 2022, bo izjemno velika, še posebej v času, ko se na založnike apelira, naj pomislimo na težko šolsko torbo, del vsebin preselimo na splet in omogočimo učenje, ki je v koraku s časom. Če bo vsebina učnih gradiv v prosti uporabi, kot je predlagano v predlogu ZASP 2022, bo zagotovo zavirala nadaljnji razvoj ali celo povzročila propad celotne panoge založništva učnih gradiv. Ob upoštevanju vsega navedenega torej menimo, da predlog ZASP 2022, ki uvaja brezplačno prosto uporabo tudi za učbenike, delovne zvezke in vadnice za namene pouka na daljavo, nikakor ni sorazmeren in primeren ukrep, saj ne

upošteva nujnega ravnotežja med dvema enakopravnima in ustavno zagotovljenima pravicama, tj. pravico do izobraževanja ter avtorsko in njej sorodnimi pravicami. Tak ukrep vsekakor ni v skladu z generalno klavzulo 46. člena ZASP, ki je kogentne narave in določa, da so izjeme in omejitve avtorske pravice dopustne le, če je obseg uporabe avtorskih del omejen glede na namen, ki ga je treba doseči, da je v skladu z dobrimi običaji, da ne nasprotuje običajni uporabi dela in da ni v nerazumni meri v nasprotju z zakonitimi interesi avtorja. Prav tako predlog ZASP 2022 v 3. členu (ki dopušča tako široko prosto uporabo avtorskih del za namene ilustracije pri pouku na daljavo) ni skladen s petim odstavkom 5. člena InfoSoc Direktive, ki določa, da naj se izjeme in omejitve pravic uporabijo le v določenih posebnih primerih, ki niso v nasprotju z normalnim izkoriščanjem dela ali drugega predmeta in ne vplivajo pretirano na legitimne interese imetnika pravic. Predlog sprememb ZASP, kakršen je bil objavljen 1. 2. 2022, dejansko ne škoduje le avtorjem in imetnikom pravic (ker v nerazumni meri posega v njihove zakonite interese), ampak bo ogrozil tudi pravico do izobrazbe. Če bo prišlo do uveljavitve takega predloga, bo to povzročilo, da bo učencem na voljo bistveno manj kakovostnih učnih gradiv, saj nihče ne bo imel interesa vlagati v razvoj in izdajanje gradiv, če jih zaradi pretirane omejitve avtorskih pravic ne bo mogel prodati oz. tržiti. Prvotni predlog sprememb v predlogu ZASP 2021 je bil v tem delu bistveno primernejši in sorazmernejši, saj je implementiral Direktivo 2019/790 (ob upoštevanju splošnega pravila InfoSoc direktive) tako, kot mu tudi (ravno zaradi načela sorazmernosti in uravnoveženja pravic ustvarjalcev in pravice do izobrazbe) navedena direktiva omogoča, tj. tako, da je zagotavljal imetnikom pravic nadomestilo za digitalne načine uporabe, hkrati pa so bila izvzeta vsa učna gradiva (tudi učbeniki, delovni zvezki in vadbice).

Še toliko bolj je nerazumljiva sprememba iz sorazmernega predloga, kakršnega je vseboval predlog ZASP 2021 v nesorazmeren predlog, kakršnega je predlagatelj predstavil v predlogu ZASP 2022 ob upoštevanju navedb predlagatelja, da so učna gradiva (v celoti) izvzeta iz navedene izjeme 5. člena Direktive 2019/790 tako v Franciji, v Nemčiji in na Danskem, hkrati pa se tako v Franciji, na Nizozemskem, na Malti, v Nemčiji, na Danskem za tovrstno uporabo gradiv plača nadomestilo.

Nikakor ni jasno, zakaj je predlagatelj po tem, ko je tovrstno ureditev dejansko že sprejel v prejšnjem predlogu (objavljenem leta 2021), naknadno iz nepojasnjenih razlogov in brez kakršnekoli obrazložitve radikalno spremenil, in to celo do te mere, da gre praktično za nov predlog, ki bi moral biti v celoti obravnavan od začetka.

Ob upoštevanju vsega navedenega torej predlagamo, da predlagatelj svoj predlog spremeni tako, da v obravnavo sprememb ZASP vrne prvotno besedilo 4. člena, kakršnega je predlagal v predlogu 2021, ko je bila možnost uporabe varovanih avtorskih del za namene pouka na daljavo in čezmejnega pouka uvrščena med zakonite licence in ne med prosto uporabo.

Glede na navedeno predlagamo, da se besedilo novega 47. b člena glasi:

“Pouk na daljavo in čezmejni pouk

47.b člen

(1) Brez prenosa ustrezne materialne avtorske pravice, vendar ob plačilu primerne nadomestila je za namen ponazoritve pri pouku na daljavo ali čezmejnem pouku dopustno:

1. reproduciranje v elektronski obliki in priobčitev javnosti objavljenih del;

2. predelava baze podatkov in v elektronski obliki reproduciranje, distribuiranje ter priobčitev javnosti predelane baze podatkov.

(2) Uporaba iz prejšnjega odstavka je dovoljena, če to ni namenjeno doseganju posredne ali neposredne gospodarske koristi in če se izvaja pod odgovornostjo izobraževalne ustanove v njenih ali drugih prostorih ali prek varnega elektronskega okolja, ki je dostopno, zlasti prek avtentikacijskih postopkov, le učencem, dijakom ali študentom, vpisanim v ta program, ter učiteljem in drugim osebam, ki izvajajo pouk.

(3) Kadar se uporaba iz prvega odstavka tega člena izvaja prek varnega elektronskega okolja, se šteje, da poteka izključno v državi članici Evropske unije, v kateri ima izobraževalna ustanova sedež.

(4) Uporaba iz prvega odstavka tega člena ni dovoljena za učbenike, delovne zvezke, vadnice in druga učna gradiva, ki so namenjeni predvsem za uporabo pri pouku, in za grafične izdaje glasbenih del, če so ustrezne licence za ta način uporabe enostavno na voljo na trgu in lahko dostopne ter vidne izobraževalnim ustanovam. Ponudnik take licence objavi pogoje uporabe na dobro vidnem mestu na svoji spletni strani in o njih obvesti reprezentativno združenje izobraževalnih ustanov, če tega ni, pa ministrstvo, pristojno za šolstvo.

(5) V primerih iz prvega odstavka tega člena je treba navesti vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu.

(6) Pogodbena določila, ki so v nasprotju s tem členom, so nična.”

Pri tem pa naj predlagatelj doda tudi izrecno količinsko omejitev, ki jo je v predlogu ZASP 2021 izpustil in na katero smo opozorili že v našem komentarju junija 2021. Kot določa Direktiva 2019/790 v 21. uvodni izjavi, bi v večini primerov pojem ilustracije pomenil uporabo samo delov ali izvlečkov del, ki ne bi smela nadomestiti nakupa materialov, namenjenih predvsem izobraževalnemu trgu. Glede na navedeno uvodno izjavo, bi države članice morale pri uvajanju izjeme ali omejitve še naprej imeti možnost, da za različne vrste del ali drugih predmetov varstva na uravnotežen način navedejo delež del ali drugih predmetov varstva, ki se lahko uporabljajo izključno za namen ilustracije pri poučevanju. S tem bi bil namen izjeme iz 5. člena Direktive 2019/790 vseeno dosežen, saj bi izobraževalne ustanove še vedno imele na voljo široko paleto gradiv, ki jih lahko uporabijo v izobraževalne namene. Hkrati pa bi s tem omogočili založnikom (in ne nazadnje vsem avtorjem), da še naprej pripravljamo kakovostna izobraževalna gradiva z uporabo številnih elementov že navedenih tretjih oseb, učencem in učiteljem pa zagotovili, da jim bodo taka gradiva na voljo.

➤ **PRIPOMBE K PREDLOGU ZKUASP**

- **Pripombe k 4. členu Predloga ZKUASP**

Nov 4. člen Predloga ZKUASP uvaja nove 10.a do 10.č člene ZKUASP, s katerimi zakon ureja kolektivno upravljanje pravic z razširjenim učinkom. Primeri uporabe del, za katere nov 10.a člen Predloga ZKUASP določa kolektivno upravljanje pravice z razširjanim učinkom, so naslednji:

- reproduciranje, distribuiranje, priobčitev javnosti ali dajanje na voljo javnosti del izven pravnega prometa;
- radiodifuzno retransmisijo del, razen v primerih iz 1. in 4. točke 9. člena tega zakona;
- priobčitev javnosti videogramov, razen v primeru iz 4. točke 9. člena tega zakona;
- priobčitev javnosti del v okviru storitev deljenja vsebin na spletu, razen v primerih iz 1. točke 9. člena tega zakona;
- priobčitev javnosti avdiovizualnih del v okviru storitev videa na zahtevo;
- dajanje na voljo javnosti avdiovizualnega dela za namen doseganja posredne ali neposredne gospodarske koristi, ki ni obseženo s priobčitvijo javnosti v okviru storitev deljenja vsebin na spletu in v okviru storitev videa na zahtevo;
- reproduciranje in dajanje na voljo javnosti medijske publikacije v okviru storitev ponudnika storitev informacijske družbe, kot ga ureja zakon, ki ureja elektronsko poslovanje na trgu.

Skladno z določbo 12. člena Direktive 2019/790 morajo države članice zagotoviti, da se mehanizem licenciranja v obliki kolektivnega upravljanja z razširjenim učinkom uporablja le na natančno opredeljenih področjih uporabe, kjer je pridobitev dovoljenj od imetnikov pravic na individualni podlagi običajno tako težavna in nepraktična, da je zahtevana izvedba licenciranja malo verjetna, in sicer zaradi narave uporabe ali vrst zadevnih del oziroma drugih ustreznih predmetov varstva, ter da tak mehanizem licenciranja varuje legitimne interese imetnikov pravic. Kolektivno upravljanje pravic je torej izjema, ki se lahko uporabi le v posebej utemeljenih primerih. Opozorjamo, da je predlagatelj zakona določil zgoraj omenjene primere kolektivnega upravljanja brez vsakršne predhodne razprave z deležniki na trgu in očitno tudi ob pomanjkljivem poznavanju razmer na trgu. Številne v predlaganem 10. a členu ZKUASP naštetе pravice je namreč mogoče urejati individualno in se v praksi že vrsto let urejajo individualno, zaradi česar njihovo kolektivno upravljanje ni potrebno.

- K 10. a členu Predloga ZKUASP

Predlagamo, da se 10.a člen Predloga ZKUASP spremeni tako, da se iz 1. odstavka tega člena črtajo 2., 3., 5. in 6. alineja.

Obrazložitev:

Z vidika operaterjev je kolektivno upravljanje pravice kableske retransmisije (2. alineja 1. odstavka novega 10.a člena ZKUASP) nesmiselno, saj se ta pravica že v celoti upravlja kolektivno na podlagi 4. točke 9. člena ZKUASP, z izjemo lastnih oddaj RTV organizacij, ki se že sedaj upravljajo individualno. Prav tako ni dejanske in pravne potrebe po kolektivnem upravljanju celotne pravice priobčitve javnosti videogramov (3. alineja 1. odstavka novega 10.a člena ZKUASP), priobčitve javnosti avdiovizualnih del v okviru storitve videa na zahtevo (5. alineja 1. odstavka novega 10.a člena ZKUASP) in dajanje na voljo javnosti avdiovizualnega dela (6. alineja 1. odstavka novega 10.a člena ZKUASP), saj se te pravice lahko uveljavljajo individualno. Večina njih se že sedaj upravlja individualno med uporabniki in imetniki izključnih pravic (npr. operaterji individualno urejajo pravice na delih, ki jih uvrstijo v svoje videoteke; glede dajanja na voljo javnosti v okviru oddajanja radijskih in TV programov z zamikom...). Zato ni potrebe in bi bilo v nasprotju z določbo 12. člena Direktive 2019/790, če bi se te pravice upravljale kolektivno z

razširjenim učinkom.

- **K 10. b členu predloga ZKUASP**

Predlagamo, da se 3. odstavek 10.b člena predloga ZKUASP glasi:

»(3) Pristojni organ s sklepom odloči o tem, katera kolektivna organizacija je reprezentativna.«

Člen 10.b v 3. odstavku določa, da pristojni organ poda mnenje o tem, katera kolektivna organizacija je reprezentativna. Ker mnenje nima pravno zavezujočih učinkov, je potrebno to določbo spremeniti tako, da pristojni organ izda odločbo oziroma sklep o tem, katera kolektivna organizacija je reprezentativna. V nasprotnem primeru bo prihajalo do številnih sporov med kolektivnimi organizacijami in uporabniki glede vprašanja reprezentativnosti.

— — —